

Slovo (9-10, 1961, str. 207—211) je o prvih dveh zvezkih že prineslo poročilo prof. Vj. Štefanića. Uredniki tega sekularno važnega leksikona so mi že l. 1957 poslali uvodni propekt (ukázkový sešit, specimen, skupno 36 str.) s prošnjo, da jim pošljem svoje pripombe. Sredi l. 1962. pa so mi poslali prvih 5 zvezkov (Praha 1958-1961) z željo, da napišem nekoliko pripomb o njegovi znanstveni uporabnosti. Do sedaj izdani zvezki obsegajo 256 str. v 4°; drugi zvezek z uvodom o uredniški tehniki in o staroslovenskih spomenikih ima rimsko paginacijo, skupno 79 strani.

Leksikon obsega izčrpno vse staroslovenske besede. Z izredno akribijo navaja vsa mesta, kjer se dotične besede nahajajo; z enako natančnostjo navaja vsa lastna imena (nomina propria). Tako z ene strani predstavlja nekako konkordanco vseh izrazov v staroslovenskih spomenikih, z druge strani pa podaja in tolmači značenje dotičnih besed v raznih spomenikih in v različnih zvezah. S tem bodo izredno olajšane znanstvene študije o staroslovenskih spomenikih. Tu hočem navesti nekoliko primerov, posebno one, katere sem sam srečal v svojih znanstvenih razpravah o staroslovenskih spomenikih.

V Slovu 6-8, 1957, str. 27—32 sem pisal o staroslovenskih besedi *agoda* v Savini knjigi v izjemnem značenju *plod*. Vsi drugi stsl. rokopisi imajo na tem mestu *plod* (Mt 12, 33). Novi stsl. leksikon ima na str. 14 zabeleženo, da se *agoda* v značenju *plod* nahaja samo v Savini knjigi; v običajnem značenju jagoda pa samo v prevodu iz preroka Izaija 65, 8. Pri tako redkih besedah ima leksikon na koncu znak *exh. exhaustum*, tj. izčrpno. Značenje vsake stsl. besede je redno zabeleženo v češkem, ruskem, nemškem in latinskem jeziku, često tudi v grškem jeziku. Tu je v češkem, ruskem in nemškem jeziku navedeno samo značenje *plod*, *Frucht*, v latinskem pa *fructus*, *granum*. Primerno bi bilo, da bi bilo v vseh jezikih na prvem mestu navedeno prvotno značenje, namreč *jagoda*, *Beere*, *acinus* (na grozdu); latinska vulgata ima na tem mestu *granum*, a ta izraz prvotno znači *zrno*.

Pod imenom *Aleksandrъ* (str. 24—25) navaja izčrpno (*exh.*) 13 različnih historičnih osebnih imen v stsl. spomenikih, na koncu pa iz ŽK 12

— hrast (dub) *aleksandr* v verjetnem (verisimiliter) značenju *tuens viros, varuh mož*; gl. knjigo Const. et Method. Thess. str. 197.

Pri besedi *apostolik* je pravilno povedano značenje *papež, papa* (str. 46); pri pridevniku *apostol*ski (str. 47) bi bilo primerno omeniti zvezo *apostol*ski *papež* ŽM 1; ta zveza j omenjena že pod imenom Agathon (str. 13).

Zanimivo in točno je tolmačenje hierarhičnih stopenj imena *arhierej* (str. 55): judovski *veliki svečenik*, v krščanski hierarhiji pa *archipreshyter, episcopus*.

Za besedo *arhi*episkop (str. 54) bi bilo primerno pod posebnim geslom omeniti izraz *arhi*episkopstvo, ki se zelo značilno ponavlja dvakrat v Pohvali CM 12.

Pri redkih panonskih besedah *balii* (zdravnik) *balovanie, bal*stvo (str. 69) so izčrpno navedena (exh.) vsa mesta, kjer se nahajajo, med njimi tudi Fris. II.

Redki izraz *bešt*inica (str. 88) se nahaja samo enkrat v Cloz 104 in dvakrat v *Zakonu sudnem* (Zakon sudnyj); to je dokaz za Metodovo avtorstvo onega izvirnega govora v Cloz in skupnega Ciril-Methodovega avtorstva Zakona sudnega, kakor je pojasnil J. Vašica v Byzantinoslavica 1951, str. 159 i dr. Vašica je to besedo prevel s francuskim *abus*. U stsl. leksikonu je med prevodi v raznih jezikih najprimernejši ruski: *zloupotreblenie, nediscipliniranost*. — Pridevnik *bešt*in se ponavlja trikrat v Suprasalskem spomeniku in enkrat v ŽM 3 — v značenju *nereden, inordinatus, áτακτος, áταξία*.

Redki glagol *blagodat* (str. 97) znači *dobro storiti, benefacere*, a v ŽM 17 bi po kontekstu značil *blagosloviti, benedicere*. K tej nejasnosti se tu pridružuje še izraz *kazav*; ta izraz znači v tej zvezi *velel, iussit*, kakor prevaja J. Vašica in kakor je pojasnjeno v knjigi Const. et Method. Thess. str. 97.

Tri različna značenja substantiva *vina* (str. 189—190) so točno pojasnjena. Omenjeno je tudi mesto ŽM 17, a ni povedano katero izmed treh značenj je v tem kontekstu primerno.

Uredniki leksikona redno dodevajo tudi tekstno kritične opombe, ker je v stsl. spomenikih mnogo pisarskih pomot in nejasnosti. A take opombe so jako oprezne in rezervirane; npr. o glagolu *blagodat* v ŽM 17 so slavisti predložili različne hipoteze (korekture), a naš leksikon jih ne omenja.

Nekateri slovenski jezikoslovci trdijo, da je zaimsek *eže, ježe* v II. Frizinškem spomeniku 21—25. čisto slovenski, a ne značilna staroslovenska knjižna oblika (gl. Slovo 9-10 (1960) str. 7-8 in str. 221). Ta trditev se naslanja na pomanjkljivo staroslovensko gradivo. Zato sem uredništvo stsl. Leksikona prosil za izpisek iz kartoteke. Uredništvo mi je izredno prijazno poslalo izpisek iz kartoteke (nad 40 listov), ki dokazuje, da je *eže* v onem kontekstu res staroslovenska knjižna oblika. S tem je spor o staroslovenskih prvinah (elementih) v II. Friz spomeniku definitivno rešen. S to rešitvijo vrednost tega spomenika ni zmanjšana temveč povečana.

Za Slovence je posebno zanimivo ponavljanje staroslovenskih izrazov: *rěsnota*, *rěsnotiv* (-yj), *rěsnotivъnъ*. To je nedvomno panonizem. Jagić trdi da je to *slovenizem* (Entstehungsgesch. 269) in da se posebno često ponavlja v glagolskem Sinajskem psalteriju (str. 352) in v starohrvatskih glagolskih bibličnih tekstih (str. 466 i. dr.). Češki slavist J. Vašica (član uredništva stsl. leksikona) mi je izredno prijazno poslal izpisek iz kartoteke, ki dokazuje, da se ta panonizem res največkrat ponavlja v Sinajskem psalteriju, namreč 40 krat. A popolnoma novo odkritje je, da se izredni panonizem kar 35 krat ponavlja v Slepčevskem Apostolu (liturgični teksti iz Del in pisem apostolov; rokopis 12. stoletja, najden v samostanu Slepče pri Prilepu, izdal Iljinskij v Moskvi 1912). Ker je obseg apostola manjši kakor obseg Psalterija in ker je rokopis mlajši, zato je ta panonizem v njem relativno daleč največkrat zastopan. Iz tega bi sledilo, da ta panonizem v 9. stoletju ni bil izključno slovenski, temveč znan tudi med Moravani; verjetno, da se je neki slovenski rod naselil med Moravani kakor se tudi v slovenskih narečjih srečujejo sledovi moravskega (slovaškega, češkega) narečja.

Po vsem tem obeta stsl. leksikon mnoga nova znanstvena odkritja in škoda je da izhaja tako počasi.

F. Grivec